

Sygn. akt I ACa 200/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 sierpnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Zofia Kawińska-Szwed
Sędziowie :	SA Mieczysław Brzdąk SA Joanna Naczyńska (spr.)
Protokolant :	Magdalena Bezak

po rozpoznaniu w dniu 26 lipca 2017 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa W. W.

przeciwko (...) Towarzystwu (...) Spółce Akcyjnej w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 13 września 2016 r., sygn. akt II C 27/15

1) zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) zasądza od pozwanego na rzecz powoda 500 000 (pięćset tysięcy) złotych z ustawowymi odsetkami od 21 października 2013 roku,

b) zasądza od pozwanego na rzecz powoda 28 617 (dwadzieścia osiem tysięcy sześćset siedemnaście) złotych z tytułu kosztów procesu,

c) nakazuje pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Katowicach 2 150,25 (dwa tysiące sto pięćdziesiąt i 25/100) złotych z tytułu wydatków sądowych;

2) zasądza od pozwanego na rzecz powoda 35 800 (trzydzieści pięć tysięcy osiemset) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Joanna Naczyńska	SSA Zofia Kawińska-Szwed	SSA Mieczysław Brzdąk
----------------------	--------------------------	-----------------------

Sygn. akt I ACa 200/17

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 13 września 2016r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo powoda W. W. wniesione przeciwko (...) Towarzystwu (...) SA w W. o zapłatę 80.000zł, a po rozszerzeniu powództwa - 500.000zł z tytułu ubezpieczenia na wypadek śmierci i nie obciążył powoda kosztami procesu.

Rozstrzygnięcie to Sąd Okręgowy podjął po ustaleniu, że powód jest uposażonym z polisy ubezpieczeniowej syna M. W. z 30 kwietnia 2013r., nr (...), która obejmowała ubezpieczenie na wypadek śmierci wskutek nieszczęśliwego wypadku. Suma ubezpieczenia wynosiła 500.000zł. Art. 8 lit. c) zawartej przez zmarłego i pozwanego umowy ubezpieczenia wyłączał odpowiedzialności pozwanego, jeżeli nieszczęśliwy wypadek, w wyniku którego ubezpieczony zmarł, został spowodowany lub miał miejsce w następstwie prowadzenia pojazdu mechanicznego lub innego środka transportu przez ubezpieczonego bez uprawnień. Ubezpieczony M. W. zginął w wypadku drogowym, 28 sierpnia 2013r. Do wypadku tego doszło wskutek najechania na głębokie koleiny w nawierzchni drogi w trakcie wykonywania manewru zmiany pasa ruchu, w wyniku którego ubezpieczony utracił panowanie nad kierowanym pojazdem C.. Miejsce występowania tych kolein nie było oznakowane. Pojazd, którym poruszał się ubezpieczony był zarejestrowany jako motocykl. M. W. nie posiadał prawa jazdy kategorii A, odbył jedynie kurs na prawo jazdy tej kategorii. Posiadał prawo jazdy kategorii B.

Sąd Okręgowy przyjął, iż zgodnie z art. 88 ust. 1 ustawy z 20 czerwca 1997r. Prawo o ruchu drogowym (tekst jedn. Dz. U. z 2012r., poz. 117), dokumentem stwierdzającym uprawnienie do kierowania pojazdem silnikowym było prawo jazdy określonej kategorii. Zgodnie art. 88 ust. 2 pkt. 1-4 prawo jazdy kategorii A i A1 uprawniało do kierowania motocyklem, motocyklem o pojemności skokowej silnika nieprzekraczającej 125 cm³ i mocy nieprzekraczającej 11KW, a prawo jazdy kategorii B - do kierowania pojazdem samochodowym o dopuszczalnej masie całkowitej nieprzekraczającej 3,5t., z wyjątkiem autobusu lub motocykla oraz takim pojazdem z przyczepą o dopuszczalnej masie całkowitej nieprzekraczającej masy własnej pojazdu ciągnącego o ile łączna dopuszczalna masa całkowita zespołu tych pojazdów nie przekracza 3,5 t., a także ciągnikiem rolniczym lub pojazdem wolnobieżnym, natomiast prawo jazdy kategorii B1-do poruszania się trójkołowym lub czterokołowym pojazdem samochodowym o masie własnej nieprzekraczającej 550 kg z wyjątkiem motocykla. Norma art. 88 ustawy Prawo o ruchu drogowym została uchylona przez art. 125 pkt 10 lit b. ustawy z 5 stycznia 2011r. o kierujących pojazdami (Dz. U. z 2011r., nr 30, poz. 151; aktualny tekst jedn. Dz.U. z 2016r., poz. 627) z dniem 19 stycznia 2013r. Zmiana ta wynikała z wdrożenia postanowień 11 dyrektyw Wspólnoty Europejskiej wskazanych w art. 125 pkt 1 ustawy o kierujących pojazdami, która weszła w życie 19 stycznia 2013r., stąd utrata mocy art. 88 ustawy Prawo o ruchu drogowym. Przyjął, że zgodnie z art. 6 ust 1 pkt 5 i 6 ustawy o kierujących pojazdami, w brzmieniu obowiązującym w dacie wypadku prawo jazdy kategorii B1 stwierdzało posiadanie uprawnienia do kierowania, czterokołowcem, pojazdami określonymi dla prawa jazdy AM (motorower, czterokołowiec lekki), a kategorii B - do kierowania pojazdem samochodowym o dopuszczalnej masie całkowitej nieprzekraczającej 3,5t. z wyjątkiem autobusu i motocykla, zespołem pojazdów złożonym z pojazdu samochodowego o dopuszczalnej masie całkowitej nieprzekraczającej 3,5t. oraz z przyczepy lekkiej, zespołem pojazdów złożonym z pojazdu samochodowego o dopuszczalnej masie całkowitej nieprzekraczającej 3,5t. oraz z przyczepy innej niż lekka o ile łączna dopuszczalna masa całkowita zespołu tych pojazdów nie przekracza 4.250 kg i pojazdami określonymi dla prawa jazdy kategorii AM. W konsekwencji przyjął, iż M. W. w dacie wypadku nie miał uprawnień do prowadzenia pojazdu C. zarejestrowanego jako motocykl i okoliczność ta wyłączyła odpowiedzialność ubezpieczeniową pozwanego.

Nie dopatrył się Sąd Okręgowy podstaw, by uznać za abuzywne - w oparciu o art. 385¹§ 2 k.c. - postanowienie art. 8c wyłączające ochronę ubezpieczeniową w przypadku śmierci ubezpieczonego wskutek nieszczęśliwego wypadku, który został spowodowany lub miał miejsce w następstwie prowadzenia pojazdu mechanicznego przez ubezpieczonego bez

uprawnień, uznając że nie jest ono sprzeczne z dobrymi obyczajami, ani nie stanowi rażącego naruszenia interesów konsumenta. Wyjaśnił, że sprzeczne z dobrymi obyczajami są takie działania, które zmierzają do dezinformacji lub wywołania błędnego mniemania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie z zasadą równorzędności stron, a rażąco naruszającymi interesy konsumenta są postanowienia naruszające nie tylko interesy ekonomiczne, ale również powodujące stratę czasu, naruszenie prywatności, doznanie zawodu, niedogodności organizacyjne, wprowadzenie w błąd nierzetelność traktowania. Podkreślił, że dla stwierdzenia abuzywności postanowienia wzorca umowy nie wystarcza zwykle naruszenie interesów konsumenta, musi to być naruszenie poważniejsze, szczególnie doniosłe, znaczące. Sąd Okręgowy miał na uwadze, że skoro M. W. odbył kurs prawa jazdy kategorii A zatem miał wiedzę, rozumiał i akceptował treść postanowienia art. 8 pkt c umowy, a przyczyny i okoliczności nie złożenia egzaminu na prawo jazdy kategorii A nie mogą obciążać ubezpieczyciela. Podkreślił, iż wymóg posiadania uprawnienia do kierowania określonym pojazdem jest wymogiem prawnym, a nieprzestrzeganie usankcjonowanego prawnie obowiązku dotyczy także sfery odpowiedzialności cywilnej w sytuacji umownego, dodatkowego ukształtowania stosunku prawnego pomiędzy ubezpieczycielem i ubezpieczonym. Podsumowując, Sąd Okręgowy przyjął, iż ubezpieczyciel nie jest zobowiązany do świadczenia z umowy ubezpieczenia od nieszczęśliwego śmiertelnego wypadku M. W., gdyż zaistniała przewidziana umową przesłanka wyłączenia ochrony ubezpieczeniowej. Jako, że pozwany cofnął wniosek o zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu, kierując się normami art. 102 i 109 § 1 k.p.c. – Sąd OKręgowy nie obciążył powoda kosztami procesu.

Apelację od wyroku wniósł powód, wnosząc o jego zmianę przez uwzględnienia powództwa w całości i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu za obie instancje. Zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego, a to:

- art. 233§1 k.p.c. przez pominięcie stwierdzenia zawartego w opinii biegłego odnośnie do homologacji pojazdu C. jako motocykla (kat. A prawa jazdy) lub innego pojazdu samochodowego (kat. B prawa jazdy) w zależności od wyposażenia, co doprowadziło do błędnego ustalenia, że pojazd C. był motocyklem, podczas gdy pojazd ten w zależności od homologacji mógł być motocyklem albo samochodem; a nadto przez pominięcie przy ocenie dowodów pism Rzecznika Ubezpieczonych;

- art. 328 §2 k.p.c. przez niewyjaśnienie podstawy prawnej w zakresie niezastosowania wynikającej z art. 2 Konstytucji zasady ochrony praw nabytych w odniesieniu do uprawnień do kierowania pojazdami uzyskanymi przez M. W. i pominięcie faktu, iż do 18 stycznia 2013r. prawo jazdy kategorii B obejmowało uprawnienie do kierowania motocyklami trójkołowymi i czterokołowymi.

Powód zarzucił również naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie:

- art. 6 ust. 1 pkt. 6) ustawy o kierujących pojazdami w zw. z art. 2 pkt. 33 ustawy Prawo o ruchu drogowym w brzmieniu obowiązującym od 19 stycznia 2013r. przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne ustalenie, że M. W. nie posiadał uprawnień do kierowania pojazdem (motocyklem), podczas gdy do ustalenia posiadania tych uprawnień należało zastosować art. 88 ust. 2 pkt3) ustawy Prawo o ruchu drogowym w brzmieniu obowiązującym do dnia 18 stycznia 2013r. w zw. z art. 2 Konstytucji RP i w konsekwencji uznać, że M. W. posiadał uprawnienie do kierowania pojazdem (motocyklem) trójkołowym;

- art. 65 §1 k.c. w zw. z art. 56 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i dokonanie błędnej wykładni art. 8 lit c) wzorca Umowy dodatkowej – śmierć wskutek nieszczęśliwego wypadku nr(...) poprzez zinterpretowanie go jako wyłączającego odpowiedzialność ubezpieczyciela w każdym wypadku, gdy ubezpieczony, który poniósł śmierć w wyniku nieszczęśliwego wypadku nie posiadał uprawnień do kierowania pojazdem, bez względu na występowanie związku przyczynowego między brakiem uprawnień a wypadkiem, podczas gdy prawidłowa jego wykładnia nakazuje uznać, że ubezpieczyciel nie ponosi odpowiedzialności jedynie wtedy, gdy zachodzi związek przyczynowy między brakiem uprawnień do kierowania pojazdem a zaistniałym wypadkiem i jego skutkami;

- art. 385⁽¹⁾§1 k.c. przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że postanowienie art. 8 lit c) wzorca Umowy dodatkowej – śmierć wskutek nieszczęśliwego wypadku nr (...) nie zawiera klauzuli abuzywnej z uwagi na brak rażącego naruszenia interesów konsumentów, podczas gdy prawidłowa wykładnia prowadzi do wniosku przeciwnego, że postanowienie to rażąco narusza interesy konsumentów w zakresie w jakim wyłącza odpowiedzialność ubezpieczyciela w przypadku, gdy nie zachodzi związek przyczynowy między brakiem uprawnień do kierowania pojazdami a zaistniałym wypadkiem lub jego skutkami, i przez to jest niedozwolone.

W toku postępowania apelacyjnego powód wyjaśnił, że M. W. nie mógł przystąpić do egzaminu na prawo jazdy kat. A, ponieważ jego niepełnosprawność uniemożliwiała mu kierowanie pojazdem jednośladowym - klasycznym motocyklem, a obowiązujące przepisy nie dopuszczają możliwość zdania części praktycznej egzaminu na prawo jazdy kategorii A innym pojazdem, w tym pojazdem trójkołowym. Zaakcentował, że skoro w postępowaniu administracyjnym o nadanie uprawnień do kierowania pojazdami, motocykl trójkołowy nie jest kwalifikowany jako pojazd kategorii A (motocykl) i przez to nie można na nim zdawać egzaminów państwowych, to w konsekwencji nie można też uznać, że jedynym możliwym uprawnieniem do kierowania takim pojazdem jest prawo jazdy kategorii A.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji jako bezzasadnej i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy co do przebiegu i przyczyn wypadku drogowego, jak i treści łączącej strony umowy ubezpieczenia nie są kwestionowane. Sąd Okręgowy pominął, jako nie mające znaczenia dla rozstrzygnięcia okoliczności nie przystąpienia przez M. W. do egzaminu na prawo jazdy kat. A. Zgodzić się należy z Sądem Okręgowym, że mimo, iż były szczególne, nie mogą one w żadnym stopniu obciążać ubezpieczyciela. Jedynie marginalnie Sąd Apelacyjny zatem zauważa, że niepełnosprawność M. W. nie uniemożliwiała, ani nie ograniczała umiejętności kierowania pojazdem trójkołowym.

Podniesione w apelacji zarzuty i argumenty nie są w stanie wzruszyć prawidłowości ustalenia, że w dacie wypadku M. W. nie posiadał uprawnień do prowadzenia pojazdu kategorii A. Uprawnienia te stwierdza dokument urzędowy prawa jazdy, wydawany w postępowaniu administracyjnym, po przeprowadzeniu egzaminu państwowego. Nie mieści się w kognicji Sądu ustalanie uprawnień do kierowania pojazdami określonej kategorii, jak i kwestia zachowania tych uprawnień na zasadzie praw nabytych po zmianie przepisów Prawa o ruchu drogowym i wejścia w życie ustawy o kierujących pojazdami. Decydująca i wiążąca Sąd w tej materii jest treść dokumentu prawa jazdy. Co więcej, nawet przyjęcie, że od daty nabycia przez M. W. uprawnień do prowadzenia pojazdów, tj. od 2005r. do 18 stycznia 2013r. prawo jazdy kategorii B uprawniało do prowadzenia pojazdu C., nie zmieniloby faktu, że w dacie wypadku do prowadzenia tego pojazdu, zarejestrowanego jako motocykl konieczne było prawo jazdy kategorii A, czego M. W. miał pełną świadomość i nie legitymował się prawem jazdy tej kategorii.

Rację ma jednakże apelujący, że Sąd Okręgowy wadliwie zinterpretował treść postanowienia art. 8 lit c) łączącej M. W. i pozwanego umowy dodatkowej – śmierć wskutek nieszczęśliwego wypadku nr (...) stanowiącego, że ubezpieczyciel nie wypłaci uposażonemu sumy ubezpieczenia, jeżeli nieszczęśliwy wypadek, w wyniku którego ubezpieczony zmarł został spowodowany lub miał miejsce w następstwie prowadzenia pojazdu mechanicznego lub innego środka transportu przez Ubezpieczonego, który nie był do tego uprawniony. Z treści tego postanowienia nie powinno się bowiem wyprowadzać wniosku, iż pozwany nie ponosi odpowiedzialności w każdym przypadku, gdy dojdzie do nieszczęśliwego śmiertelnego wypadku, podczas którego ubezpieczony prowadził pojazd, nie będąc do tego uprawnionym. Literalna wykładnia tego postanowienia prowadzi do przyjęcia, iż wyłączenie odpowiedzialności pozwanego następuje tylko wówczas, gdy wypadek **został spowodowany przez ubezpieczonego** nie posiadającego uprawnień lub **miał miejsce w następstwie prowadzenia pojazdu bez uprawnień**. Zatem pierwszym czynnikiem wyłączającym odpowiedzialność ubezpieczonego jest spowodowanie wypadku przez ubezpieczonego, a taka sytuacja w sprawie nie występuje, ponieważ ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, a w szczególności z opinii biegłego sądowego A. S. i z zeznań świadka M. O. wynika, iż jedyną i wyłączną przyczyną wypadku był stan nawierzchni

drogi - głębokie na 3-5 cm koleiny. Natomiast drugim czynnikiem wyłączającym odpowiedzialność pozwanego jest istnienie związku przyczynowego między wypadkiem a kierowaniem pojazdem bez uprawnień - oznacza to sytuację, w której choć ubezpieczony nie spowodował wypadku, to nie doszłoby do niego, albo nie był on śmiertelny, gdyby miał on uprawnienia do kierowania tym pojazdem, zatem między brakiem uprawnień a wypadkiem musiałby zachodzić związek przyczynowy. W rozpatrywanej sprawie brak uprawnień do prowadzenia motocykla nie stanowił przyczyny ani współprzyczyny wypadku, ponieważ jego posiadanie nie zapobiegło ani wypadkowi, ani jego skutkom. Jak to już bowiem wyżej zaznaczono jedyną i wyłączną przyczyną wypadku był zły stan nawierzchni jezdni. Taka wykładnia postanowienia art. 8 lit c) umowy ubezpieczenia jest zgodna nie tylko z jego literalnym brzmieniem, ale spełnia także dyrektywy wykładni oświadczenia woli określone w art. 65 k.c., w tym jest zgodna z dobrymi obyczajami i zasadami współżycia społecznego, a nadto jest zgodna z regulacją art. 385⁽¹⁾ k.c., ponieważ nie kształtuje praw i obowiązków konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami i nie narusza jego interesów.

Z tej to też przyczyny Sąd Apelacyjny – na podstawie art. 386§1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok, w ten sposób, że na podstawie art. 805§1 k.c. i postanowień łączących M. W. i pozwanego umowy ubezpieczenia podstawowej i umowy dodatkowej – śmierć wskutek nieszczęśliwego wypadku zasądził od pozwanego na rzecz powoda umówioną sumę ubezpieczenia z tytułu śmiertelnego nieszczęśliwego wypadku, tj. 500.000zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 21 października 2013r. Odsetki te zostały zasądzone na podstawie art. 817§3 k.c. w zw. z art. 13 pkt 8 OWU, zgodnie z którymi wypłata świadczenia powinna nastąpić nie później niż w terminie 20 dni po otrzymaniu przez ubezpieczyciela zawiadomienia o zajściu zdarzenia ubezpieczeniowego (powód zgłosił zdarzenie pozwanemu 30 września 2013r.). Konsekwencją takiego wyniku sporu było także obciążenie pozwanego, jako stroną przegrywającą - w oparciu o art. 98 §1 i 3 w zw. z art. 108 §1 k.p.c. - kosztami procesu poniesionymi przez powoda, na które złożyła się opłata od pozwu w kwocie 25.000zł i koszty zastępstwa procesowego w kwocie 3.600zł, tj. w stawce minimalnej określonej w § 6 pkt. 6 w zw. z § 13 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn. Dz. U. z 2013r., poz. 461 ze zm.) z uwzględnieniem dyspozycji § 4 ust. 2 tego rozporządzenia, zgodnie z którym podstawę ustalenia wynagrodzenia w sprawie, w której zmieniono wartość przedmiotu sporu, wartość zmienioną bierze się pod uwagę, poczynając od następnej instancji i opłata skarbową od pełnomocnictwa. W oparciu o art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nakazano pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Katowicach nieuiszczone koszty opinii biegłego w kwocie 2.150,25zł.

Kosztami postępowania apelacyjnego także - w oparciu o art. 98 §1 i 3 w zw. z art. 108 §1 k.p.c. - obciążono pozwanego jako stroną przegrywającą, w tym zasądzone od pozwanego na rzecz powoda zwrot opłaty sądowej od apelacji w kwocie 25.000zł i koszty zastępstwa procesowego w kwocie 10.800, tj. w stawce minimalnej określonej w § 2 pkt. 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt. 1 rozporządzenia z 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015r., poz. 1800 ze zm.).

SSA Joanna Naczyńska SSA Zofia Kawińska-Szwed SSA Mieczysław Brzdąk